

Da Hordnes i Fana fikk brevhus ...

av Jan Bødtker

Som de fleste som driver med posthistorie kjenner til, ble den første postruten i Norge opprettet mellom Christiania og Bergen allerede i 1647. Postruten mellom øst og vest markerte starten på den offentlige postombæringen i Kongerike Danmark-Norge.

Postruten mellom Bergen og henholdsvis Trondheim og Stavanger kom i stand i 1785.

Post som kom fra de tre nevnte byer måtte man forhøre seg om på Bergen postkontor. Det var ingen meldetjeneste i offentlig regi om ankommet post. Det medførte at post kunne bli liggende vel og lenge hvis man ikke tok turen innom postkontoret i byen, eller fikk en nabo til gjøre jobben. Var man en respektert person, kunne man adressere post til en bekjent i byen som så kunne hente posten og senere få den viderebefordret.

Tungvindt og lite effektivt.

Det første poståpneriet som ble etablert i Fana var Fane poståpneri som holdt til hos lensmann Nils Eriksen på dampskipskaaien på Fanahammeren. Poståpneriet ble opprettet 1. januar 1862, og lettet tilgangen til postens tjenester betraktelig for bygdesamfunnene rundt Fanafjorden. Men fremdeles måtte man ta turen til postkontoret og forhøre seg om det var kommet post.

Da Stend poståpneri ble tatt i bruk i forbindelse med Osbanens åpning 1. juli 1894, ble postforbindelse mellom Nesttun og Fanabygden overtatt av Osbanen. Fra 1866 og frem til banens åpning, hadde posten gått med de lokale dampbåtene som gikk i rute på Fanafjorden.

Poståpneriet på Stend stasjon overtok mer og mer av postforsendelsene, ettersom det var raskere å sende post med Osbanen enn med dampbåtene. Det førte til at Fane poståpneri stadig fikk mindre å gjøre, og det resulterte i at poståpneriet ble lagt ned fra 1. januar 1910 etter 47 års virke.

Noen tall om antall postforsendelser forteller det meste: Fane poståpneri hadde i 1900 registrert 5.600 forsendelser mot 12.300 for Stend poståpneri. I 1910 og 1920 var postforsendelsene på Stend poståpneri kommet opp i henholdsvis 24.900 og 50.000.

Antall postforsendelser ble ikke registrert for brevhusene, og derfor kjenner vi lite til aktiviteten ved brevhuset på Hordnes. Det eneste vi vet er at det er svært få kjente brev og kort som er stemplet med de tre forskjellige stemplene som var i bruk ved brevhuset på Hordnes.

Til å begynne med et var nok bare de godt ”skolerte” beboerne som sendte - og mottok brev. Skrivekunsten var ikke altfor godt utviklet blant de eldre beboerne.

I mitt eget ”bygdesamfunn” på Hordnes i Fana, bare 17 km fra Bergen sentrum, måtte man vente helt frem til 1. april 1930 før det ble opprettet brevhus, til tross for at den nye bilveien fra Stend til Hordnes allerede ble tatt i bruk i 1922.

I 1930 bodde det rundt 200 mennesker på Hordnes, så grunnlaget for et eget brevhus var tilstede. Det ble gjort avtale mellom posten og ”Fana-bilene” om postlevering to ganger om dagen (kl. 09 og kl. 17).

Den første brevhusbestyrer

Den første brevhusbestyrer på Hordnes var gårdbruker Nils Nødtvedt. I perioden fra 1. april 1930 til 15. juni 1934 styrte han det lille brevhuset hjemme fra kjøkkenbenken.

Nils Nødtvedt var den første brevhusbestyreren på Hordnes (1930-34).

Han var nærmeste nabo til den daværende snuplassen for bussen, og dette var nok en medvirkende grunn til at han fikk ”brevhusjobben”. Til å stemple de relativt få brevene han skulle viderebefordre med bussen, fikk han tildelt et 4-rings nummerstempel ”412”.

Stempelavtrykk av ”412” er meget sjeldne, og i løpet av de siste 30 år har jeg bare sett to stempelavtrykk av ”412”.

4-ringsstempel ”412” var i bruk på Hordnes brevhus fra 1930 til 1934, da posten gikk over til kronet posthorn. ”412” er meget sjelden å se.

Nils Nødtveit sendte ”stafettpinen” videre til nabogården, tilhørende Kjell Brodahl, der hans tante Cecilie Hordnes, bedre kjent som ”Sisso”, overtok som brevhusbestyrer.

Kronet posthornstempel Hordnes i Fana

Da posten inndro alle 4-ringsstemplene midt på 1930-tallet og erstattet de med kronet posthorn-stempler, fikk brevhuset på Hordnes nytt stempel med inskripsjon "HORDNES I FANA".

Det skjedde allerede i mai måned 1934. Stempelet var i bruk helt frem til 1. oktober 1950, da brevhuset fikk forandret status fra brevhus I til brevhus II.

Fra nevnte dato fikk brevhuset også nytt stempel – et toårings sveitzerstempel "HORDNES I FANA" med åpen stjerne nede langs stempelbuen og datolinje i midten.

Brev stemplet med kronet posthorn, Hordnes i Fana, og sendt til Oslo.

I 1950 forandret brevhuset på Hordnes status, og fikk i den anledning nytt stempel, et torings stempel fortsatt med Hordnes i Fana langs stempelbuen. Dette stempelet var i bruk til nedleggelsen i 1962.

"Sisso" drev som ulønnet brevhusbestyrer fra kjøkkenet på gården, godt hjulpet av sin søster Marta. "Sisso" var brevhusbestyrer helt frem til 1. april 1945, da den første handelsmannen på Hordnes, Sverre Berntsen, overtok brevhuset.

Han etablerte landhandelen i garasjen som tidligere Fordforhandler Mathisen, hadde fått oppført på sitt sommersted på Hordnes.

I 1950 og årene fremover var Hordnes landhandel det naturlige samlingspunkt for beboerne på Hordnes, og av den grunn var det langt mer hensiktsmessig at posten ble en del av butikken uten at dagens begrep "Post i butikk" ble tatt i postkundernes munn den gang.

Lagt ned i 1962

Senere overtok Sverre Berntsens sønn, Ludvig og hans kone Sofie, både landhandel og brevhus, og i felleskap drev de virksomheten frem til brevhuset ble lagt ned for gått fra 1.mai 1962.

Brevhusbestyrer Ludvig Berntsen i forgrunnen av landhandelen som også fungerte som brevhus.

I 1958 tok Ludvig Berntsen i bruk sin nye butikk, hvor det blant annet var opprettet egen avdeling med postbokser for bygdens fastboende.

Landhandelen på Hordnes tok i bruk nye lokaler i 1958, og fikk da egen "postboksavdeling".

Den nye landhandelen ble også innhentet av utviklingen og siste åpningsdag var lørdag 1. juni 1973.

Da brevhuset forsvant ble det opprettet en landpostbudrute på Hordnes, en tjeneste som fortsatt eksisterer, dog i en enklere form. Det nærmeste postkontoret for beboerne på Hordnes

var Stend postkontor med postnummer 5047. Postkontoret lå i kjelleren i et av de gamle husene langs veien til Fana og tilhørte Stend landbruksskole.

1. september 1985 ble Stend postkontor flyttet til Fana, og fikk navn Fana postkontor, men med samme postnummer (5047). Nå er Fana postkontor også gått over i historien og posttjenestene overført til "Post i butikk" hos Vindenes bakeri og dagligvare. Dessverre uten at butikken har eget stempel til å annullere posten med til frimerkesamlernes store irritasjon! Nå er postadressen 5243/5244 Fana.

Julekort fra 1960 stemplet ved Hordnes landhandel

Mange nye brevhøus

I 1930-årene var det en rivende utvikling innen kommunikasjon. Posten opprettet en rekke nye brevhøus i Fana herred. Ettersom de opprinnelige navnene på de nye brevhøusene kunne forveksles med tilsvarende navn andre steder i landet, fikk i alt seks brevhøus Fana i navnet.

1. april 1930 ble brevhøusene Saganes i Fana, Kråkenes i Fana, Hatlestad i Fana og som nevnt Hordnes i Fana opprettet. I 1935 og 1937 fulgte Nordvik i Fana og Bønes i Fana etter.

Grimseid brevhøus ble opprettet 1. april 1930, men fikk ikke betegnelsen "- i Fana", ettersom det ikke kunne forveksles med andre brevhøus.